

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Regeringskansliet
Näringsdepartementet
Landsbygdsavdelningen
Enheten för djur och livsmedel

Stockholm 2021-03-15

Yttrande över betänkandet N2020/02300

Krav på att hålla djur lösgående - konsekvenser, övergångsbestämmelser, och andra incitament än lagstiftning (Rapport 2019:17)

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens (KSLA) uppgift är att med stöd av vetenskap och praktisk erfarenhet till samhällets gagn främja jordbruk och skogsbruk samt därtill knuten verksamhet. I akademiens uppdrag ingår att avge yttranden beträffande utredningsförslag.

Betänkandet N2020/02300 har remitterats av Näringsdepartementet och KSLA har följande synpunkter på betänkandet.

Sammanfattning

- Att djur ska vara lösgående är i första hand en djurvälfråga.
- För konsumenter är lösgående djur, och i ännu högre grad betande djur, viktigt.
- Lönsamheten i mjölkproduktionen är mycket pressad och byggnadskostnaderna oerhört stora om man ska bygga om till lösdrift med en rimlig besättningsstorlek.
- Aktuella gårdar med uppbundna nötkreatur måste ses i ett sammanhang. Det handlar inte bara om byggnadskostnader utan även om tillgång till areal.
- Upphör mjölkproduktionen så är annan djurhållning viktig i skogs- och mellanbygden för ett bibehållande av alla viktiga ekosystemtjänster och en fungerande infrastruktur.
- KSLA förordar en övergångsperiod på 10 år för nötkreatur och hästar och 5 år för getter. Djurhållare med djur som är värdefulla av kultur- och husdjursgenetiska skäl bör ges möjlighet att söka dispens med angivande av skäl när övergångsperioden är slut.

Yttrande

Inledningsvis vill KSLA framföra att frågan om uppbundna kontra lösgående djur har många bottnar och det finns inga självklara lösningar som är positiva ur alla hållbarhetsaspekter, men vi är generellt positiva till den förbättring av djurvälfrådan som en övergång från uppbundna till lösgående system medför.

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Mjolk- och nötköttsproduktion

Akademien stöder Jordbruksverkets åsikter att

- det handlar om en djurvälfärdsfråga att nötkreatur, hästar och getter ska vara lösgående så de kan utöva ett naturligt beteende vilket djurskyddslagen föreskriver
- djurhållande gårdar är viktiga i skogs- och mellanbygden för ett bibehållande av alla viktiga ekosystemtjänster och en fungerande infrastruktur
- det kommer att ske en "naturlig" nedläggning av mjölk- och nötköttsproduktion på många gårdar av åldersskäl och där en ny generation inte vill ta över.

Beträffande djurhälsoaspekter finns det för- och nackdelar med bägge systemen. Det är stor spridning mellan gårdar och störst betydelse har företagaren och de som ansvarar för djurskötseln. Akademien hade gärna sett att innehållet i SLU:s remissvar kring djurhälsa och djurvälfärd hade ingått i rapporten och inte bara bifogats som bilaga.

Såsom redovisas i SLU:s remissvar ökar lösdriftssystem djurens valmöjligheter att tillfredsställa sina beteendebestånd. Det ökar även djurens rörelsefrihet liksom deras möjlighet till sociala beteenden. Dessutom påpekar SLU i sitt remissvar att lösgående system kan ha positiva välfärdsaspekter genom att t ex bidra till bättre hälsa och hull.

Även om det finns hälsomässiga för- och nackdelar med båda systemen och båda kräver aktiv tillsyn av djuren, ses djurens möjlighet till egna val i frigående system som djurvälfärdsmissigt överlägset av de flesta människor. Det avspeglas inte minst i medierapporteringen, t ex "Fler mjölkkor går lösa inomhus" (Vetenskapsradion, 25 augusti 2014) och " 'It's medieval': why some cows are still living most of their lives tied up" (The Guardian, 8 december 2018).

Akademien saknar med hänvisning till ovanstående konsumentaspekterna i rapporten. För många konsumenter är lösgående djur en viktig fråga, och att djuren får gå på bete är ännu viktigare enligt en konsumentstudie i februari 2021 utförd av YouGov. I denna studie svarade 82 procent av 1000 tillfrågade konsumenter att det är viktigt eller mycket viktigt att produktionsdjuren hålls lösgående (PR-mätning animaliska livsmedel, YouGov 2021-02-19). Att Sverige har en djurhållning med välfärdsindikatorer som konsumenten förstår, t ex lösgående djur, är av största vikt för svensk animalieproduktions överlevnad. Att kunna marknadsföra svensk mjölk från enbart lösgående kor kan förhoppningsvis till viss del kompensera de extra kostnader som ett förbud mot uppbundna djur medför.

KSLA ser allvarliga brister i analysen av varför så många gårdar fortfarande har uppbundna djur, respektive vad som skulle vara alternativen om en övergång till lösgående djur blir tvingande för mjölkgårdarna. Det saknas en utförligare beskrivning av gårdarnas beroende av fodermarker och om vilken roll strukturen spelar.

Vi delar uppfattningen att flertalet besättningar som fortfarande har uppbundna system är små och belägna i skogs- och mellanbygd. Kostnaden per ko minskar tydligt vid ökat antal koplatser. För att möjliggöra ett nytt stall kan mjölkföretagaren tvingas öka sin besättningsstorlek och därmed reducera kostnaden per ko. Svensk mjölkproduktion har en mycket pressad lönsamhet, då mjölkpriset är anpassat till världsmarknadspriser. Samtidigt har vi bland de högsta byggnadskostnaderna i Europa, minst 50 % högre än i andra länder (DeLaval International och European Dairy Farmers). Det är svårt att med enbart produktionsintäkterna finansiera ett nybygge med färre än 100 kor. Djurägaren kan av

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

ekonomiska skäl tvingas öka besättningsstorleken ytterligare vilket naturligtvis gör det ännu svårare. Enligt DeLavals säljare är kostnaden 140 000, 125 000 respektive 110 000 SEK per koplats i besättningar med 1, 2 respektive 3 robotar i isolerat stall, vilket kommer vara den lösning som kommer att föredras av de gårdar det handlar om.

För att underlätta för mjölkföretag som vill ställa om till lösdrift bör maxgränsen för investeringsstöd höjas.

En (radikal) utökning av en mjölkbesättning i samband med en om- och/eller nybyggnad är inte bara kostsam. Den förutsätter också att det finns lättillgänglig såväl åkermark som betesmark. En utökning från exempelvis 30 till 100 kor ger ett utökat markbehov på minst 70 – 80 ha för kor och ungdjur. Tillräckligt med areal måste dessutom ligga gårdsnära för att möjliggöra betesdrift för korna. Sannolikt ligger de flesta av gårdarna med uppbundna djur där den landskapsgivna strukturen är försvårande för en eventuell expansion. Även ägarstrukturen och inlåsnings effekter som nuvarande stödsystem kan ge upphov till, hindrar ökad marktillgång.

Om gårdarna ställer om till köttproduktion i samband med en om- och/eller nybyggnad krävs också många fler djur och väldigt mycket mer areal om man ska behålla samma familjeinkomst. Vid en övergång till dikalvsproduktion krävs en tredubbling.

Oberoende om kravet på förbudet mot uppbundna djur träder i kraft för alla uppbundna besättningar bedöms många små besättningar av olika skäl läggas ned. Detta kan innebära minskad svensk mjölkproduktion. I rapporten saknas flera möjliga alternativ vid en avveckling av en uppbunden mjölkbesättning, där det troligaste är ett oförändrat eller en minskning av djurantalet, men ett fortsatt utnyttjande av betesmarkerna. Det kan vara uppfödning av stutar eller kvigor (kvighotell), får eller en kombination av betesdjur och användning av åkermark för frukt- eller grönsaksodling i egen regi eller utarrenderat. Oavsett är det viktigt att utgå från de naturgivna förutsättningarna, de resurser som finns – eller skulle kunna finnas - på gården och tänkbara marknadsmöjligheter. Ju större behov av en fortsatt familjeintäkt desto större krav på en ”intensiv” produktion. Kan man ha intäkter från annat håll är även hästar ett alternativ.

Är en fortsatt djurhållning av något slag inte möjlig, vare sig som heltids- eller deltidsföretag, är det viktigt att åker och betesmarker kan fortsätta att hävdas av andra företag. Om detta inte är möjligt förlorar vi ännu fler marker som möjliggör många viktiga ekosystemtjänster. Det handlar bland annat om att bevara markresursen för livsmedelsproduktion, att bevara en artrikedom som genetisk resurs, bevara tydliga kulturspår och möjliggöra rekreation och turism.

Förutom investeringsstöd för att underlätta en ombyggnation och anpassning av byggnaderna är en behovsanpassad helhetsrådgivning en viktig faktor för att hjälpa företagaren. Det är också viktigt för att möjliggöra en fortsatt hävd av fodermarkerna, inte minst betesmarkerna, och alla ekosystemtjänster som är kopplade till dem. Slutligen är det önskvärt att det på gårdarna finns ett fortsatt boende med tanke på infrastruktur och service.

KSLA anser att en övergångstid på 10 år är rimligt mot bakgrund av att många mindre uppbundna besättningar ändå bedöms läggas ned på grund av hög medelålder hos nuvarande företagare. Nedläggning av många små mjölkbesättningar kommer troligen innebära

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

minskad svensk mjölkproduktion. Men den förbättrade djurväl-färden som lösgående system innebär kommer att stärka konsumentförtroendet för svensk mjölkproduktion.

Hästar

Hästar i spilta finns huvudsakligen hos ridskolor i städer där tillgången på mark för om- och utbyggnad är begränsande för en övergång till bara boxar eller lösdrift. Det är också en stor investering som man har svårt att finansiera med höjda lektionerpriser då det troligen skulle göra att många barn inte har råd att rida.

Eftersom det finns ett krav på att hästar inte får stå uppbundna mer än 16 tim/dygn och att de bör ridas i stort sett dagligen är stillaståendet i spilta inte ett fullt lika stort djurväl-färdsproblem som gällande nötkreaturen. Ridskolorna måste dessutom se till att det inte finns ökade risker genom exempelvis nervösa hästar eller dålig information utbildning gällande hantering av hästar i spilta.

Privathästar i spilta är enligt rapporten huvudsakligen arbetshästar som sannolikt är ute på dagarna i hage/rastgård eller i arbete.

Behovet av en tidsbegränsad möjlighet att ha hästar i spilta är därmed inte fullt lika viktig som för nötkreatur, men för att övergångsreglerna ska vara konsekventa föreslår vi en övergångsperiod på 10 år även för hästar.

Getter

KSLA anser att en ombyggnad till lösdrift för getter är förhållandevis lätt att genomföra och föreslår en övergångstid på 5 år.

Stockholm, dag som ovan

KUNGL. SKOGS- OCH LANTBRUKSAKADEMIEN

Jan Fryk
Akademiens preses

Eva Pettersson
Akademiens sekreterare och VD